

Sygn. akt I ACa 976/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 października 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Anna Kowacz-Braun
Sędziowie:	SSA Robert Jurga (spr.) SSO del. Paweł Czepiel
Protokolant:	sekr.sądowy Katarzyna Rogowska

po rozpoznaniu w dniu 23 października 2015 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa C. G. i L. G.

przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie (...)

o zapłatę

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 10 marca 2015 r. sygn. akt I C 191/11

- 1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I w ten sposób, że w miejsce wskazanej w nim daty „13 maja 2010 r.” wpisuje datę „4 marca 2014r.”;**
- 2. oddala apelację w pozostałym zakresie;**
- 3. nie obciąża powódek kosztami postępowania apelacyjnego.**

SSO del. Paweł Czepiel SSA Anna Kowacz-Braun SSA Robert Jurga

I ACa 976/15

UZASADNIENIE

Powódki – C. G. i L. G. w ostatecznie sprecyzowanym pozwie domagały się zasądzenia na ich rzecz od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) następujących kwot:

- po 4.087.000 zł tytułem odszkodowania za wywłaszczenie nieruchomości położonej w K. przy ul. (...), obejmującej b. parcele 1 kat:(...) oraz (...), objętej lwh(...), stanowiącej własność J. G. na podstawie decyzji administracyjnych wydanych z naruszeniem prawa oraz

- po 515.000 zł tytułem odszkodowania za utracone korzyści w związku z niemożnością korzystania z tej nieruchomości przez okres ostatnich 10 lat,

- wszystko z odsetkami ustawowymi dla każdej z powódek od kwot po 3.385.000 zł od dnia 13.05.2010 r. do dnia wydania wyroku, oraz od po kwot 4.602.000 zł od dnia wydania wyroku do dnia zapłaty. Ponadto powódki wniosły o zasądzenie na rzecz każdej z nich od pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego w wysokości trzykrotności stawki opłaty minimalnej.

Na uzasadnienie żądań powódki wskazały, iż są następczyniami prawnymi J. G., który na mocy decyzji Prezydium Rady Narodowej m. K. z dnia 21.02.1961 r., został pozbawiony prawa własności nieruchomości położonej w K. w dz. (...) W., przy ul. (...), obejmującej parcele 1 kat: (...)oraz(...), objętej lwh (...). Orzeczenie to zostało utrzymane w mocy decyzją z dnia 12.07.1961 r. Komisji Odwoławczej do Spraw Wywłaszczenia przy Ministrze Spraw Wewnętrznych. Natomiast prawomocną decyzją z dnia 14.05.2009 r. Minister Infrastruktury stwierdził, iż w/w orzeczenia zostały wydane z naruszeniem prawa w części dotyczącej wywłaszczenia oraz ich nieważność w części dotyczącej odszkodowania. Powódki podniosły, iż pozbawienie J. G. prawa własności przedmiotowej nieruchomości stanowi pomniejszenie majątku (stratę), który wszedłby w skład masy spadkowej po ich ojcu. Wysokość zgłoszonego roszczenia odpowiada wartości odtworzeniowej nieruchomości, której własności poprzednik prawny powódek został bezprawnie pozbawiony oraz wartości utraconych korzyści za ostatnie 10 lat, przyjmując, iż odszkodowanie z tego tytułu waha się w granicach 1-3 % wartości nieruchomości w skali roku. Jako podstawę swojego roszczenia powódki wskazały art. 160 § 1 Kpa.

Pozwany Skarb Państwa reprezentowany przez Wojewodę (...), zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powódek kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pozwany zarzucił, iż powódki nie udowodniły przedłożonymi dokumentami dochodzonego w sprawie roszczenia, w tym legitymacji procesowej czynnej. Podniósł nadto zarzut przedawnienia dochodzonych przez powódki roszczeń wskazując, iż stwierdzenie nieważności decyzji Prezydium Rady Narodowej z dnia 21.02.1961 r. i decyzji Komisji Odwoławczej ds. Wywłaszczeniowych z dnia 12.07.1961 r., nastąpiło decyzją Prezesa Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast z dnia 29.12.2000 r. Od tej też daty powódki posiadały wiedzę o szkodzie i osobie zobowiązanej do jej naprawienia. Zatem ich roszczenie przedawniło się z upływem trzyletniego terminu liczonego od chwili stwierdzenia nieważności decyzji wywłaszczeniowej zgodnie z art. 160 § 6 Kpa.

Sąd Okręgowy w Krakowie wyrokiem z dnia 10 marca 2015 r. zasądził od strony pozwanej Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powódek C. G. i L. G. kwoty po 3.978.065,35 z ustawowymi odsetkami od kwot po 3.385.000,00 zł od dnia 13 maja 2010 r. do dnia zapłaty i od kwot po 593.065,35 zł od dnia 10 marca 2015 r. do dnia zapłaty (pkt. I). W pkt II wyroku powództwo zostało oddalone w pozostałym zakresie. Z kolei w pkt. III zasądzono od strony pozwanej Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powódek C. G. i L. G. kwoty po 5.200,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego a w pkt. IV nakazano pobrać na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie, z roszczenia zasądzonego na rzecz powódek, kwoty po 14.372,00 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych, a w pozostałej części nieuiszczonymi kosztami sądowymi, od których uiszczenia powódki były zwolnione obciąża Skarb Państwa.

Jak ustalił Sąd Okręgowy, Prezydium Rady Narodowej m. K. orzeczeniem z dnia 21.02.1961 r., (znak (...)) orzekło o wywłaszczeniu nieruchomości o pow. 6,861 m^{((2))}, obejmującej b. parcele 1. kat.: (...)oraz (...), położonej w K. dz. (...) W. przy ul. (...), objętej lwh (...), stanowiącej własność J. G. oraz o ustaleniu odszkodowania z tego tytułu. Następnie decyzją Komisji Odwoławczej do Spraw Wywłaszczenia przy Ministrze Spraw Wewnętrznych z dnia 12.07.1961 r. (znak(...)) decyzja ta została utrzymana w mocy. Na mocy decyzji wywłaszczeniowej przyznano

J. G. odszkodowanie za utraconą nieruchomość w kwocie 347.702 zł. Wypłata tego odszkodowania następowała w ratach rocznych do 1989 r. Pierwsza rata wyniosła 16.976 zł, kolejne raty za lata 1962 r. do 1988 r. po 12.000 zł, a ostatnia - 6.726 zł. Odszkodowanie obejmowało: grunty budowlalne, budynek murowany, studnię, drzewa użytkowe, ozdobne, owocowe i krzewy. Wywłaszczenia i przyznania odszkodowania za przedmiotową nieruchomość dokonano na podstawie przepisów ustawy z dnia 12.03.1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości (Dz. U z 1958 r., Nr 17, poz. 70). J. G. zmarł w 1966 r., a spadek po nim po połowie nabyły jego córki - powódki – L. G. i C. G.. W dniu 10.12.1990 r. powódki za pośrednictwem Ministra Spraw Wewnętrznych wystąpiły o stwierdzenie nieważności w/w decyzji wywłaszczeniowych. Decyzją z dnia 17.11.1992 r., (znak (...)) Minister Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa odmówił stwierdzenia ich nieważności. Po rozpoznaniu skargi wnioskodawczyń, wyrokiem z dnia 13.11.1996 r., (sygn. akt IV SA 572/95), Naczelny Sąd Administracyjny w W. uchylił decyzję Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z dnia 17.11.1992 r. Po ponownym przeprowadzeniu postępowania nadzorczego, decyzją z dnia 30.07.1997 r., (znak (...)) Prezes Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast odmówił stwierdzenia nieważności decyzji Komisji Odwoławczej do Spraw Wywłaszczenia przy Ministrze Spraw Wewnętrznych z dnia 12.07.1961 r. wydanej jako ostateczna w sprawie. Po rozpatrzeniu wniosku powódek, decyzją z dnia 10.04.1998 r. (znak (...)) Prezes Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast utrzymał w mocy własną decyzję z dnia 30.07.1997 r. Na skutek skargi powódek powyższa decyzja Prezesa Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast z dnia 10.04.1998 r., została uchylona przez Naczelny Sąd Administracyjny w W. wyrokiem z dnia 26.06.2000 r. (sygn. akt IV SA 988/98). Rozpatrując na nowo wniosek powódek Prezes Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast decyzją z dnia 29.12.2000 r., (znak (...)) uchylił decyzję swoją z dnia 10.04.1998 r. i stwierdził nieważność decyzji Prezydium Rady Narodowej m. K. z dnia 21.02.1961 r. oraz decyzji Komisji Odwoławczej do Spraw Wywłaszczenia przy Ministrze Spraw Wewnętrznych z dnia 12.07.1961 r. Powódki w oparciu o wydaną decyzję, która stwierdzała, iż nie zachodzą w sprawie nieodwracalne skutki decyzji wywłaszczeniowych, co dawało podstawę do żądania naprawienia w naturze wyrządzonej szkody, w dniu 24.02.2003 r., wystąpiły do Sądu Okręgowego w Krakowie na drogę sądową z pozwem o wydanie nieruchomości przeciwko (...) w K. Wytwórni (...) – tj. przeciwko ówczesnemu użytkownikowi wieczystemu wywłaszczonej nieruchomości. Jednocześnie pismem z dnia 15.12.2003 r. powódki wystąpiły do Prezesa Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast z wnioskiem o odszkodowanie za bezprawne wywłaszczenie. Wniosek ten wszczął postępowanie o odszkodowanie, które zostało zawieszono postanowieniem Ministra Infrastruktury i nigdy nie zostało wznowione. Postanowieniem z dnia 11.04.2003 r., (sygn. akt I SA 800/01) Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie wystąpił do Prezesa Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast, informując o istotnych naruszeniach prawa popełnionych w sprawie. Uznając rażące naruszenie prawa przy wydawaniu przez Prezesa Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast decyzji z dnia 29.12.2000 r., Minister Infrastruktury działając z urzędu, decyzją z dnia 10.05.2005 r., (znak (...)) stwierdził nieważność decyzji Prezesa Urzędu Mieszkalnictwa i (...) Miast z dnia 29.12.2000 r. Decyzją z dnia 14.05.2009 r. (znak (...)) Minister Infrastruktury uchylił decyzję Prezesa Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast z dnia 30.07.1997 r. w całości i stwierdził, iż orzeczenie Prezydium Rady Narodowej m. K. o wywłaszczeniu nieruchomości z dnia 21.02.1961 r. oraz utrzymująca je w mocy decyzja Komisji Odwoławczej do Spraw Wywłaszczenia przy Ministrze Spraw Wewnętrznych z 12.07.1961 r. zostały wydane z rażącym naruszeniem prawa – tj. art. 3 ust. 1 powołanej ustawy, w części dotyczącej wywłaszczenia nieruchomości oraz stwierdził nieważność w/w decyzji w części dotyczącej odszkodowania. Przedmiotowa decyzja jest ostateczna i przesądza o nieodwracalności skutków prawnych w części dotyczącej wywłaszczenia. Wobec jej wydania doszło do umorzenia wszczętego przez powódki postępowania o wydanie nieruchomości. W dniu 24.02.2010 r. powódki wystąpiły do Sądu Rejonowego dla (...) w K. (sygn. sprawy I Co 463/10/S) z wnioskiem o zawezwanie Skarbu Państwa do próby ugodowej w sprawie o zapłatę 7.670.000 zł. Skarb Państwa reprezentowany przez Prezydenta Miasta K. w piśmie z dnia 12.05.2010 r., stwierdził, iż brak jest możliwości zawarcia ugody. Pomimo tego powódki w dniu 16.06.2010 r. zwróciły się do Skarbu Państwa – Prezydenta Miasta K. – Starosty (...) z ponowną propozycją zawarcia ugody, wyrażając gotowość poczynienia ustępstw w zakresie swojego roszczenia w przypadku dojścia do porozumienia. W odpowiedzi Prezydent Miasta K. w piśmie z dnia 30.07.2010 r. odmówił zawarcia ugody stwierdzając jednocześnie, że stoi na stanowisku, iż organizacją uprawnioną w tej sprawie do podejmowania decyzji za Skarb Państwa jest Wojewoda (...). Kontynuując starania o polubowne rozwiązanie sporu powódki zwróciły się w dniu 17.08.2010 r. do Wojewody (...). W odpowiedzi Wojewoda (...), pismem z dnia 6.09.2010 r., poinformował o możliwości prowadzenia rozmów ugodowych. Ostatecznie jednak Wojewoda (...) w piśmie z dnia 23.12.2010 r. stwierdził, iż brak jest podstaw dla roszczenia powódek skierowanego wobec Skarbu

Państwa – Wojewody (...) dotyczącego wypłaty żądanego odszkodowania. J. G. był właścicielem przedmiotowej nieruchomości od 1934 r. do chwili, kiedy został z niej wywłaszczony w 1961 r. W chwili wywłaszczenia w skład przedmiotowej nieruchomości wchodził grunt o pow. 6.861 m⁽⁽²⁾⁾, budynek pensjonatu o pow. użytkowej 1013,82 m⁽⁽²⁾⁾ i kubaturze 4.867,14 m⁽⁽³⁾⁾, zieleń w postaci drzew i krzewów. Budynek pensjonatu został ukończony w 1939 r., jednakże wybuch wojny uniemożliwił podjęcie w nim działalności hotelarsko – gastronomicznej. W czasie wojny w nieruchomości stacjonowały wojska niemieckie. W 1946 r. budynek został zajęty na ok. 1,5 miesiąca przez Armię Radziecką, a następnie przez Wojsko Polskie. Po wojnie J. G. nie odzyskał nad nieruchomością władztwa. W 1947 r. nieruchomość została zajęta przez Państwowy Zakład (...) na potrzeby jego działalności. Budynek pensjonatu położony na przedmiotowej nieruchomości był 1- piętrowy z poddaszem użytkowym, podpiwniczony, murowany, kryty dachówką. Posiadał 3 tarasy, stolarkę okienną i drzwiową typu mieszkaniowego. W środku był wytynkowany, z zewnątrz w stanie surowym. W pokojach, hallu i korytarzach znajdowały się parkietowe dębowe. Budynek ogrzewany był piecami kaflowymi. Założona została instalacja elektryczna, wodno – kanalizacyjna pionowa, bez kanalizacji poziomej, dołu kloacznego i bez zamontowanych urządzeń sanitarnych. Stan zaawansowania budowy w chwili objęcia budynku przez (...) wynosił 80 %, a zużycie części istniejących określono na 10 %. Wewnątrz budynku J. G. zgromadził urządzenia sanitarne (wannы, umywalki, muszle klozetowe), oraz wyposażenie kuchni, które miały być podłączone do istniejących instalacji. Wyposażenie to za pokwitowaniem zostało przejęte przez (...). Nieruchomość była obsadzona drzewami dekoracyjnymi, znajdował się na niej duży sad wiśniowy. Przed 1961 r. na nieruchomości stały też budynki gospodarcze i stróżówka. Obecnie b. pgr(...)kat. (...) i(...)wchodzi w skład działki nr (...) o pow. 2,0813 ha, obr.(...) jednostka ewid. K., objętej księga wieczysta nr (...). Użytkownikiem wieczystym wskazanej działki jest Instytut (...) SA w K.. Wartość rynkowa fragmentu działki gruntu nr (...) obr.(...) jednostka ew. K. w granicach(...) parcel (...) kat. (...)o łącznej pow. 6.861 m⁽⁽²⁾⁾ wg stanu z daty wywłaszczenia wynosi 6.188.000 zł. Wartość odtworzeniowa budynku posadowionego na w/w działkach, którego właścicielem był J. G. wg stanu na dzień wywłaszczenia, a cen obecnych wynosi 1.986 000 zł. Wartość wypłaconego odszkodowania w kwocie 347.702 (starych) zł z tytułu wywłaszczenia nieruchomości stanowiącej część działki nr (...) obr.(...) jedn. ew. K. przy uwzględnieniu siły nabywczej pieniądza obecnie wynosi równowartość 59.000 USD (okoliczność ostatecznie przyznana przez strony na rozprawie w dniu 24.02.2015r.).

W swoich rozważaniach prawnych Sąd Okręgowy wskazał, że powództwo zasługiwało na uwzględnienie w części. Podmiotem legitymowanym biernie w niniejszej sprawie jest Skarb Państwa reprezentowany przez Wojewodę (...). Sąd Najwyższy w uchwale w składzie 7 sędziów z dnia 7.12.2006 r. (sygn. III CZP 99/06, OSNC 2007/6/79, Lex nr 203873), zajął stanowisko, że Skarb Państwa jest biernie legitymowany w sprawie o naprawienie szkody wynikłej z ostatecznej decyzji administracyjnej, o której mowa w art. 36 ust. 3 pkt 3 ustawy z dnia 10.05.1990 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz. U. nr 32 poz. 191 ze zm.) także wtedy gdy stwierdzenie jej nieważności lub stwierdzenie, że została wydana z naruszeniem prawa, nastąpiło po dniu 26.05.1990 r. W uzasadnieniu uchwały wskazano, że źródłem szkody jest wydanie wadliwej decyzji administracyjnej i tej właśnie decyzji dotyczy ocena bezprawności. Przyjęto także, że delikt stanowi wydanie decyzji naruszającej prawo i z tym faktem należy łączyć powstanie zobowiązania, a nie z faktem wydania decyzji w trybie nadzoru. Innymi słowy decyzja nadzorcza otwiera jedynie w sposób prejudycjalny możliwość dochodzenia odszkodowania od podmiotu zobowiązanego do naprawienia szkody. Decyzja wydana w trybie nadzoru jest jedynie przesłanką skutecznego dochodzenia roszczenia odszkodowawczego, a nie jest zdarzeniem skutkującym powstaniem samego zobowiązania. W konsekwencji powyższego w uzasadnieniu uchwały powiększonego składu wyrażono pogląd, że przepis art. 36 ust.3 pkt.3 powołanej ustawy jest podstawą przejęcia przez Skarb Państwa odpowiedzialności za wydanie wadliwych decyzji administracyjnych, niezależnie od daty, w której nastąpiło stwierdzenie ich wadliwości (podobnie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25.01.2007 roku, V CSK 425/06, Lex nr 277245). W ocenie Sądu Okręgowego organem właściwym do reprezentowania Skarbu Państwa w niniejszej sprawie winien być Wojewoda (...). Orzeczenie z dnia 21.02.1961 r. – wydane z rażącym naruszeniem prawa, wydane zostało przez Prezydium Rady Narodowej m. K., zaś w obecnym porządku prawnym organ taki nie istnieje. Stosownie zaś do zapisu art. 65 ust.1 pkt 1 ustawy z dnia 21.01.2000 roku o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej (Dz. U. z 2000 r., nr 12, poz. 136 z późn. zm.) w postępowaniach sądowych, w których stroną jest Skarb

Państwa wynikających z działalności państwowych jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej, które przed dniem 1.01.1999 roku zostały zlikwidowane - Skarb Państwa reprezentuje wojewoda właściwy ze względu na siedzibę tej jednostki. Przepis ten uzasadnia legitymację Wojewody (...) do reprezentowania Skarbu Państwa w niniejszym procesie. Podstawę prawną roszczeń powódek w niniejszej sprawie stanowi przepis art. 160 Kpa w brzmieniu obowiązującym przed jego uchyceniem, które nastąpiło z dniem 01.09.2004 r. na podstawie przepisów ustawy z dnia 17.04.2004 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw - Dz. U. z 2004 r., nr 162, poz. 1692. Stosownie do art. 5 wyżej cytowanej ustawy do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się art. 160 k.p.a. w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia ustawy w życie, przy czym do roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej ostateczną decyzją administracyjną wydaną przed dniem 1 września 2004 r., której nieważność lub wydanie z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. stwierdzono po tym dniu, ma zastosowanie art. 160 § 1, 2, 3 i 6 k.p.a. (por. uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 31.03.2011 r. sygn. akt III CZP 112/10, Lex nr 751460). Powódki posiadają legitymację procesową czynną do występowania w niniejszym zainicjowanym przez nie procesie. Są one bowiem spadkobiercami J. G., który został bezprawnie wywłaszczony ze swojej nieruchomości w 1961 r. Okoliczność tę, jak i prawo własności J. G. do nieruchomości w dacie wywłaszczenia, potwierdzają załączone do sprawy dokumenty. Wskazać należy, iż dopiero od momentu uprawomocnienia się decyzji nadzorczej Ministra Infrastruktury z dnia 14.05.2009 r. rozpoczyna się bieg terminu przedawnienia roszczenia powódek gdyż zgodnie z §6 art. 160 k.p.a. roszczenie o odszkodowanie przedawnia się z upływem trzech lat od dnia, w którym stała się ostateczna decyzja stwierdzająca nieważność decyzji wydanej z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 Kpa albo decyzja, w której organ stwierdził, w myśl art. 158 § 2 Kpa, że zaskarżona decyzja została wydana z naruszeniem przepisu art. 156 § 1. Powódki wniosły powództwo do sądu powszechnego z zachowaniem w/w terminu określonego w art. 160 § 6 Kpa - w dniu 2.02.2011 r. Zdaniem Sądu Okręgowego nie zasługuje na uwzględnienie zarzut strony pozwanej, iż wydanie przez Prezesa Urzędu Mieszkalnictwa decyzji z dnia 29.12.2000 r., całkowicie wadliwej jak się następnie okazało, stanowiło chwilę, w której powódki dowiedziały się o szkodzie i osobie zobowiązanej do jej naprawienia, z którym to faktem pozwany Skarb Państwa wiąże zarzut przedawnienia. Z chwilą bowiem gdy wydano tę decyzję powódki uzyskały możliwość odzyskania własności przedmiotowej nieruchomości. Decyzja ta bowiem wyraźnie stwierdzała, iż nie zachodzą w sprawie nieodwracalne skutki decyzji wywłaszczeniowych, co dawało podstawę do żądania naprawienia szkody w naturze. Powódki opierając się na wskazanej wadliwej decyzji wystąpiły na drogę sądową z pozwem o wydanie nieruchomości. Postępowanie to zostało jednak umorzone, a podstawą tego umorzenia był fakt wydania przez Ministra Infrastruktury decyzji z dnia 14.05.2009 r., a wcześniej decyzji tegoż samego organu z dnia 10.05.2005 r. stwierdzeniu nieważności decyzji Prezesa Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast z dnia 29.12.2000 r. Obecnie w obrocie prawnym pozostaje wyłącznie decyzja nadzorcza Ministra Infrastruktury z dnia 14.05.2009 r. i to na jej podstawie powódki uzyskały uprawnienie do domagania się odszkodowania za utraconą własność i jednocześnie odpadła im możliwość dalszego prowadzenia procesu o wydanie nieruchomości. Nie zasługuje także na uwzględnienie podniesiony w toku postępowania zarzut strony pozwanej przedawnienia roszczeń przenoszących żądanie zapłaty na rzecz każdej z powódek kwoty 3.385.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 13.05.2014 r., które zostały wyartykułowane w piśmie procesowym ich pełnomocnika z dnia 25.04.2014 r. (k. 486-492). Wbrew zarzutom strony pozwanej powódki nie dokonały w tej części zmiany żądania pozwu, lecz dokonały modyfikacji powództwa wynikającej z opinii biegłej sądowej w związku z wyceną wartości bezprawnie wywłaszczonej nieruchomości. Powódki domagają się pełnego odszkodowania zatem ich żądanie zasądzenia kwoty ponad tę określoną pierwotnie w pozwie nie stanowi nowego roszczenia w znaczeniu materialnoprawnym, którego zgłoszenie uzasadniać mogłoby uwzględnienie zarzutu przedawnienia. W ocenie Sądu I instancji, powódki udowodniły wszystkie przesłanki uzasadniające przyznanie im odszkodowania w oparciu o przepis art. 160 k.p.a. w związku z art. 156 § 1 k.p.a. Ponad wszelką bowiem wątpliwość w wyniku przejęcia przez Państwo - na podstawie wadliwej decyzji - nieruchomości, której właścicielem był ich ojciec poniosły szkodę.

Na podstawie opinii biegłej M. C. Sąd ustalił, że wartość przedmiotowej nieruchomości wynosi 8.174.000 zł. Kwota ta winna ulec pomniejszeniu o kwotę zwaloryzowanego odszkodowania jakie J. G. zostało przyznane i wypłacone z tytułu wywłaszczenia nieruchomości. Ostatecznie pomiędzy stronami stało się niesporne iż kwota ta stanowi równowartość 59.000 USD po kursie wymiany 3,6927 zł, tj. 217.869,30 zł (vide: protokół rozprawy z dnia 24.02.2015 r., k. 600/2).

Stosownie do art. 361 §2 k.c. pojęcie szkody obejmuje dwa rodzaje uszczerbków poniesionych przez poszkodowanego: straty, które poszkodowany poniósł na skutek bezprawnego działania wywołującego szkodę – *damnum emergens* oraz utracone korzyści, które mógłby uzyskać, gdyby nie doszło do zdarzenia wywołującego szkodę – *lucrum cessans*. Sąd miał w tym zakresie na względzie, iż zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23.09.2003 r., K 20/2002, OTK-A 2003/7/76, Dz. U. z 2003 nr 170, poz. 1660, Lex nr 80984 (w którym Trybunał uznał za niekonstytucyjne ograniczenie odszkodowania przyznawanego na podstawie art. 160 §1 k.p.a. tylko do szkody rzeczywistej), zobowiązanie do naprawienia szkody na podstawie art. 160 k.p.a. obejmuje także szkody polegające na utracie spodziewanych korzyści (*lucrum cessans*) ale dopiero od chwili wejścia w życie Konstytucji RP czyli od dnia 17.10.1997 r. Oznacza to, że jeżeli ostateczna wadliwa decyzja administracyjna została wydana, jak ma to miejsce w okolicznościach niniejszej sprawy, przed dniem wejścia w życie Konstytucji, odszkodowanie przysługujące na podstawie art. 160 §1 k.p.a. nie obejmuje korzyści utraconych wskutek jej wydania, choćby ich utrata nastąpiła po wejściu w życie Konstytucji (tak uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 31.03.2011 r., sygn. akt III CZP 112/10, Lex nr 751460). Roszczenie powódek zatem w tym zakresie jako niezasadne podlegało oddaleniu.

Ostatecznie na kwotę należną powódkom tytułem odszkodowania składa się kwota 7.956.130,70 zł tytułem wartości rynkowej wywłaszczonej nieruchomości pomniejszona o kwotę odszkodowania wypłaconego ojcu powódek. Biorąc pod uwagę wielkość udziałów przysługujących powódkom w spadku po ojcu, kwota odszkodowania dla każdej z nich wynosi po 3.978.065,35 zł.

Powołaną kwotę zasądził Sąd I instancji, stosownie do art. 455 w związku z art. 481 §1 i 2 Kc, z ustawowymi odsetkami od kwot po 3.385.000 zł od dnia 13.05.2010 r., mając na względzie, iż wezwanie do ich zapłaty nastąpiło przed tym dniem w toku postępowania na skutek wniosku o zawezwanie do próby ugodowej, zaś od pozostałej części należności z tytułu rzeczywistej szkody od dnia wydania wyroku – stosownie do żądania zawartego w piśmie pełnomocnika powódek z dnia 25.04.2014 r. (k. 486-492). Sąd miał w tym zakresie na względzie, iż niewątpliwie w powołanych danych zaistniały wszelkie okoliczności uzasadniające wypłatę odszkodowania w zasądzonej wysokości (por. w tym zakresie np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.02.2011 r., ICSK 243/10, Lex Nr 848109).

Powyższy wyrok w pkt. I i III zaskarżyła strona pozwana w zakresie :

- w którym zasądzono na rzecz powódek odsetki ustawowe od kwot po 3.385.000 zł od dnia 13 maja 2010 r. do dnia wyroku – 10 marca 2015 r. (pkt. I wyroku),
- w którym zasądzono na rzecz każdej z powódek kwotę po 5.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, w sytuacji gdy powódki w postępowaniu reprezentowane były przez jednego pełnomocnika profesjonalnego (pkt. III wyroku),
- w którym zasądzono na rzecz każdej z powódek kwotę po 5.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, w sytuacji, gdy powódki wygrały sprawę w 74 %, a nie jak błędnie przyjął Sąd Okręgowy w 86 %.

Powołując się na powyższe zarzuty strona pozwana wniosła o zmianę punktów I i III zaskarżonego wyroku, poprzez :

- oddalenie powództwa o zapłatę odsetek ustawowych od zasądzonych na rzecz powódek kwot po 3.385.000 zł za okres od dnia 13 maja 2010 r. do dnia wydania wyroku, i zastąpienie dotychczasowego brzmienia punktu I zaskarżonego wyroku co do roszczenia odsetkowego słowami „od dnia 10 marca 2015 r. do dnia zapłaty” ;
- zmianę punktu III zaskarżonego wyroku poprzez obniżenie zasądzonych na rzecz każdej z powódek wynagrodzenia adwokackiego stosownie do wyniku sprawy oraz faktu wykonywania reprezentacji powódek przez jednego pełnomocnika.

Ponadto strona pozwana wniosła o zasądzenie na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych.

W złożonej odpowiedzi na apelację powódki wniosły o jej oddalenie w całości oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powódek kosztów postępowania odwoławczego według norm prawem przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje

Apelacja strony pozwanej zasługuje na częściowe uwzględnienie.

Na wstępie wskazać należy, iż Sąd Apelacyjny w całości podzielił ustalenia faktyczne, dokonane w sprawie przez Sąd Okręgowy, czyniąc je jednocześnie podstawą swojego wyroku. Sąd I instancji wywiódł z niego co do zasady prawidłowe wnioski, znajdujące swoje uzasadnienie w powołanych przepisach prawa, które Sąd Odwoławczy podziela poza jego poglądami na kwestię wymagalności zasądzonego odszkodowania i częściowo, kosztów procesu. Trafnie zarzuca strona pozwana, że odsetki od odszkodowania, którego wysokość jest ustalana z wykorzystaniem opinii biegłego sądowego nie powinny być zasądzone od daty wskazanej przez stronę powodową jeżeli jest wcześniejsza od daty sporządzenia opinii gdyż ustalone w ten sposób odszkodowanie oddaje jego wartość aktualną. Opinia, o której mowa określa wartość nieruchomości na podstawie stanu z daty wystąpienia zdarzenia wywołującego szkodę i cen obowiązujących w dacie wydania opinii. W takiej sytuacji nie ma żadnych przyczyn, które uzasadniałyby zasądzenie odsetek od daty wcześniejszej niż data sporządzenia opinii. Wskazana data także nie może być uznana za miarodajną do określenia daty, od której stronie powodowej należą się odsetki za opóźnienie gdyż rozwiązanie to nie uwzględnia interesów strony pozwanej, która nie kwestionując dochodzonych roszczeń co do zasady, ma wątpliwości co do ich wysokości i wstrzymuje się ze spełnieniem świadczenia co czasu ostatecznego ustalenia wysokości odszkodowania. Z kolei w realiach niniejszej sprawy krzywdzącym dla strony powodowej byłoby zasądzenie odsetek od kwoty odszkodowania od daty wyrokowania gdyż ta została odsunięta w czasie przez ustalanie innych okoliczności, nie mających istotnego znaczenia z punktu widzenia wymagalności roszczenia odszkodowawczego. Zdaniem Sądu Apelacyjnego za decydujący moment dla rozpoczęcia biegu odsetek należnych stronie powodowej uznać należy doręczenie stronie pozwanej opinii biegłej ustalającej ostatecznie wysokość odszkodowania należnego powódkom. Jak wynika z akt sprawy uzupełniająca opinia biegłej M. C. została doręczona stronie pozwanej na ręce Prokuratury Generalnej Skarbu Państwa w dniu 4 marca 2014 r. Z uwagi na to, że strona pozwana była uprzednio wzywana do zapłaty wyższych kwot, z tą właśnie datą bez konieczności dodatkowej prolongaty należy wiązać rozpoczęcie biegu należnych powódkom odsetek od zasądzonego na ich rzecz odszkodowania.

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny w pkt. 1 swojego wyroku zmienił pkt. I wyroku Sądu Okręgowego na podstawie art. 386 § 1 Kpc w zw. z art. 363 § 2 Kc zastępując wskazaną w nim datę 13 maja 2010 r., datą 4 marca 2014 r. Odszkodowanie należne powódkom zostało zatem zasądzone od daty 4 marca 2014 r. tj. od daty doręczenia stronie pozwanej opinii biegłej sądowej ustalającej wartość nieruchomości. W pozostałym zakresie apelacja strony pozwanej jako generalnie nieuzasadniona została oddalona w pkt. 2 wyroku na podstawie art. 385 Kpc. Co prawda zarzuty strony pozwanej dotyczące zasądzenia na rzecz powódek kosztów postępowania Sąd Apelacyjny uznaje trafne (w zakresie rodzaju współuczestnictwa po stronie powódek i proporcji w jakiej wygrały niniejszą sprawę) jednakże nie mogą one doprowadzić do zmiany zaskarżonego wyroku. Nawet uwzględnienie proporcji na jakie powołuje się strona pozwana niewiele zmienia w zakresie kwot jakie zostały ostatecznie zasądzone na rzecz powódek z tytułu kosztów zastępstwa procesowego. W obu przypadkach, po uwzględnieniu części w jakiej uległy stronie pozwanej są to kwoty wyższe niż 200.000 zł. Mając na uwadze tą okoliczność zasądzone na rzecz powódek z tego tytułu kwoty po 5.200 zł nie mogą być uznane za wygórowane a za oddające we właściwy sposób wygranie przez nie sprawy co do zasady i w większości co do kwoty dochodzonych przez nie roszczeń.

Z kolei o kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny orzekł w pkt. 3 wyroku na podstawie art. 102 Kpc. Podstawową zasadą rozstrzygnięcia o kosztach procesu, jest zasada odpowiedzialności za wynik sprawy (art. 98 § 1 Kpc.), zgodnie z którą strona przegrywająca sprawę jest obowiązana zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony. Zgodnie z tą zasadą powódki jako strona przegrywająca powinny pokryć przynajmniej część kosztów postępowania apelacyjnego poniesionych przez stronę pozwaną. Wyjątek od tej reguły przewidziany został w art. 102 Kpc., wyrażającym zasadę słuszności, stosownie do której, w wypadkach szczególnie uzasadnionych, sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w

ogóle kosztami. Do kręgu „wypadków szczególnie uzasadnionych” w rozumieniu art. 102 Kpc należą okoliczności zarówno związane z samym przebiegiem procesu, jak i leżące na zewnątrz. Do pierwszych zalicza się np. charakter żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenia dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń, przedawnienie, do drugich - sytuację majątkową i życiową strony, z zastrzeżeniem, że nie jest wystarczające powołanie się jedynie na trudną sytuację majątkową, nawet jeśli była podstawą zwolnienia od kosztów sądowych i ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Całokształt okoliczności, które mogłyby uzasadniać zastosowanie tego wyjątku powinny być ocenione z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego. Uznanie czy w sprawie zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony w rozumieniu tego przepisu, jest przejawem dyskrecjonalnej władzy sądu, przy czym ocena wystąpienia takiego przypadku, powinna być należycie umotywowana. Z uwagi na charakter tego przepisu, może on być stosowany tylko wtedy, gdy okoliczności danej sprawy wskazują, że obciążenie strony przegrywającej kosztami byłoby oczywiście niesłuszne, niesprawiedliwe, nie zgodne z zasadami współżycia społecznego. W ocenie Sądu Apelacyjnego z taką sytuacją mamy do czynienia w niniejszej sprawie. Obie powódki to osoby starsze, wymagające opieki osób trzecich, zwolnione od kosztów sądowych, realizujące w niniejszym postępowaniu do swoje prawo do uzyskania odszkodowania za bezprawne działania władzy publicznej. Już samo postępowanie sądowe w niniejszej sprawie nie może być uznane za krótkotrwałe a trzeba przecież pamiętać, że zanim pojawiły się przesłanki do złożenia pozwu, powódki przez wiele lat próbowały podważyć niezgodne z prawem decyzje pozbawiające własności ich poprzednika prawnego. Trudno znaleźć bardziej wymowny przykład okoliczności, które obok sytuacji życiowej powódek przemawiałyby za zastosowaniem wskazanego przepisu.

SSO del. Paweł Czepiel SSA Anna Kowacz – Braun SSA Robert Jurga